

ВАЛЬДОРФСЬКИЙ ДОШКІЛЬНИЙ ЗАКЛАД ЯК СПРОБА ЗМІНИТИ НА КРАЩЕ УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО

У статті подано організацію виховного процесу в сучасних вальдорфських дошкільних закладах, які діють на території України. Вальдорфський дошкільний заклад працює у контексті поглядів антропософа Р. Штайнера. Організація виховного процесу в дошкільному закладі відображає основи антропософічної педагогіки, які не збігаються із чинними державними стандартами дошкільної освіти.

Ключові слова: вальдорфський дошкільний заклад, антропософічна педагогіка, вільне виховання дитини.

Дитина, яка перебуває у вальдорфському дошкільному закладі, відчуває себе захищеною, тому що дошкільник діє за власним бажанням на прикладі імітації дій дорослого чи іншої дитини, що безпосередньо впливає на мислення, волю і почуття дошкільника. З іншого боку, діють державні стандарти дошкільної освіти, які не збігаються з вальдорфськими основами виховання дитини до семи років.

Мета статті – проаналізувати роботу вальдорфського дошкільного закладу в контексті державних стандартів дошкільної освіти.

Аналіз останніх досліджень свідчить про активне та всебічне вивчення спадщини Р. Штайнера (Р. Штейнера), яка присвячена загальному вченню про людину з використанням методики і дидактики як інструментів мистецького виховання [15–17], антропософічних [4] і нормативних [2] основ вальдорфської педагогіки; розробку теоретичних основ вальдорфської школи [5] та дитячого закладу (К. Вентцель) [7] з урахуванням зарубіжного досвіду [1].

Сьогодні у світі існує близько 1400 вальдорфських дитячих садків, які за основу своєї роботи обрали антропософічну педагогіку Р. Штайнера (Р. Штейнер) (Rudolf Steiner). Ця система вільного виховання дитини підтримується ЮНЕСКО. В одних країнах виникнення дитячих садків відбувається не просто, тому що вони виникають в умовах сформованої освітньої системи та чинних державних стандартів освіти. Також існує соціокультурний контекст місця і часу, який впливає на організацію вальдорфських дошкільних закладів. Антропософ Р. Штайнер і його послідовники з 1919 р. зробили спробу повернути дітям дитинство, втілити у життя цілісний погляд дорослого на дитину, яка мислить, має власну волю й почуття у своє перше 7-річчя.

На початку ХХ ст. у загальноосвітньому масштабі вальдорфський рух отримав назву реформ-педагогіки, а в Росії цей рух було визначено як гуманістичну педагогіку.

З 1989 р. за сьогодні ентузіастами антропософського руху в Росії були відкриті перші 18 вальдорфських шкіл і дитячих садків. У 1992 р. було організовано вальдорфський симпозіум, у роботі якого брали участь більше ніж 700 учасників в Академії суспільних наук Росії [19].

Протягом останнього десятиріччя в Україні почали працювати вальдорфські дитячі заклади: Одеса, Харків, Дніпропетровськ, Донецьк, Кривий Ріг, Лу-

ганськ, Івано-Франківськ, Кам'янець-Подільський, Сімферополь. Цьому сприяло юридичне оформлення статусу Асоціації вальдорфських ініціатив в Україні (1997) [14] й активна цілеспрямована діяльність Всеукраїнської громадської організації (ВГО) (2005) з організації курсів і семінарів для вихователів, обмін педагогічним досвідом, розповсюдження методичної літератури.

Робота Асоціації [14] спирається на суспільний міжнародний досвід Вальдорфського руху, який було започатковано у 1919 р. за ініціативою антропософа Р. Штайнера (1861–1925) у німецькому місті Штутгарті.

Виходячи з мети і завдань Асоціації, практичних наробок Всеукраїнської громадської організації, почали втілювати основи вальдорфської педагогіки у вихованні, навчанні та розвитку дітей “першої семірички” у дитячих закладах.

Організація виховної роботи з дошкільниками у сучасному вальдорфському дитячому садку побудована на засадах гармонійного розвитку дитини у співзвучності з навколишнім світом, що сприяє становленню впевненої у собі особистості. Гармонійний розвиток відображає інтелектуальну, емоційну, духовну, соціальну, фізичну сфери дитини, який спрямовується декількома видами основних діяльностей.

За Р. Штайнером, чуттєве сприйняття світу – це основа розвитку дитини. Тому емоційний контакт з батьками, вихователями, дітьми сприяє радості від взаємодії, спілкування дарує дитині можливість відчувати себе вільно і затишно. За думкою Р. Штайнера, персональний зв'язок від “Я” до “Я” розвиває “феномен людяності”.

Основна ідея – людина розвивається ритмічно: важливі зміни відбуваються кожні сім років. У кожному 7-річчі відтворюється власний неповторний характер, своя природа, формується світосприймання, що впливає на все подальше життя. Важливим для виховання дитини є те, щоб діти зрозуміли – світ добрий.

Ритм як основа організації дитячого садка: ритми дня, тижня, місяця, року. Режим дня в групі будується так, щоб дитина жила в ритмі “вдиху-видиху”. “Вдих” – концентрація уваги. “Видих” – розслаблення, вільна діяльність дитини. Перехід від одного заняття до іншого проходить для дитини природно, без примусу.

Головна умова – психологічний комфорт і захист інтересів, бажань дитини. Основою інтересу є динамічна, рушійна спонукальна сила на підставі потреби, істинних бажань, що потребують задоволення. Захист різнобічних інтересів (інтелектуальних, емоційних) є важливою компонентою педагогічного процесу, тому що завдяки інтересу дитину не лякають труднощі. На підставі інтересу дитина постійно буде шукати у кого їй навчатися. Інтерес і людська гідність взаємопов'язані між собою. Найвищого рівня розвитку інтересу можна досягти лише в результаті багаторазового повторення певної діяльності, яка супроводжується позитивними емоціями. Таким чином, вальдорфський вихователь спочатку спирається на генетичні властивості дитини, на його потреби, а потім на підґрунті потреб і бажань формується розвиток дитини.

Основний принцип виховання маленької дитини – доброта і моральність. Сприяння розвитку природних здібностей дитини, надання можливостей для їх природного розкриття та зміцнення, розширення меж можливостей дитини – це завдання для вальдорфського вихователя.

Сутнісне завдання виховання – допомогти дитині в її духовно-душевному самовизначенні, дати розквітнути власній індивідуальності.

Розвиток дитини – реалізація глибинних життєвих сил, які мають відповідну залежність від умов навколишнього життя дитини. Дошкільник постійно і щодня відтворює імітаційні дії та має наочний приклад для власної поведінки на підставі спостереження за вихователем й іншими дітьми. Вихователь систематично сприяє прояву індивідуальної позиції “Я сам”, створює відповідне оточення. Саморозвиток має внутрішню логіку, детермінацію, фізіологічне обґрунтування. У зв’язку із цим він виокремлював 7-річні етапи розвитку, які мають свої “вирішальні трансформації”. Дошкільник – це перший семирічний етап його розвитку. Психіка дитини (інтелект, почуття, воля) зумовлена станом її духу, тіла і душі. Тому всі повідомлення, які отримує дитина від дорослого, повинні бути сповнені життям, “щоб рости разом з нею”, за думкою Р. Штайнера. У цьому контексті розкривається мета вальдорфської педагогіки – виховання підростаючого покоління, орієнтованого на навколишній світ, чутливих до нового, здатних приймати усвідомлені рішення і брати на себе відповідальність за них і свої дії.

Для роздуму. Сьогодні серед причин неуспішності та недисциплінованості молодших школярів науковці минулих часів О.М. Леонт'єв, А.Р. Лурія та сучасні дослідники Л.С. Славина, Я.Л. Коломінський, С.М. Ладивір [8] називають такі, які прямо пов’язані з нестачею вольової регуляції їх поведінки: з невмінням змусити себе виконувати завдання, якщо воно не цікаво, або довести справу до кінця, з неадекватними реакціями на труднощі в навчанні. Воля забезпечує виконання двох взаємопов’язаних функцій як гальмівних, так і спонукальних, і в них себе виявляє. Спонукальна функція забезпечується активністю людини. Гальмівна функція волі – стримування небажаних проявів активності.

Шкільне життя і навчання висувають певні вимоги до волі молодшого школяра. За своїм вольовим розвитком він повинен досягти рівня, що забезпечує здатність до цілеспрямованої поведінки й довільної регуляції психічних процесів. Як правило, довільна увага, запам’ятовування і відтворення, мислення і уява розвиваються до кінця дошкільного віку тією мірою, у якій це необхідно для засвоєння шкільної програми. Будь-яке відхилення від цього правила призводить до зниження успішності першокласника. Більшість дітей досягає цього рівня у сприятливих умовах виховання за наявності належних фізичних і психічних даних.

Ці властивості особливо інтенсивно розвиваються у старших і підготовчих групах дитячого садку. Однак вони багато в чому залежать від рівня вольової регуляції діяльності, сприйнятливості до вимог дорослого, готовності й уміння слідувати нормам і разом з тим виявляти ініціативність, самостійність, відповідальність перед колективом однолітків. Як відзначають сучасні дослідники, виховання волі старших дошкільників включає ті аспекти організації їх поведінки та діяльності, які лежать в основі механізмів регуляції дітьми власних дій і вчинків. Усі ці компоненти у своїй сукупності визначають вольову готовність до школи. Рівень її залежить від того, наскільки у дитини розвинуті довільні дії і психічні процеси, якою мірою сформована здатність керувати собою і своєю поведінкою.

Для вольової регуляції поведінки у дошкільнят важлива нерозривна єдність мотиваційної й операційної сторони, тобто ставлення до труднощів і способів їх подолання. У зв’язку із цим першочергове значення у формуванні волі має виховання мотивів досягнення мети-прийняття труднощів, але не відступ перед ними. Завдяки розвитку прагнення не уникати труднощів, а вирішувати їх, не відмовлятися від мети при зіткненні з перешкодами, а домагатися її, дитина може самостійно чи за незначної допомоги дорослого впоратися з навчанням у

першому класі. В іншому випадку, навіть будучи підготовленим до школи у фізичному, розумовому, моральному аспекті, він легко здається перед невдачами і прикростями шкільного життя, що негативно позначається на успішності.

Вальдорфська група та її вікова організація у різних дошкільних закладах є різновіковою, що сприяє розвитку вмінь формувати міжособистісні взаємодії. Це є принципова позиція – різновіковий склад групи. Група 3–6 років є змішаною за віком і гендерною ознакою. Загальна кількість дітей може бути від 10 до 20 дошкільників у групі. Діти в дитячому садку знаходяться півдня або повний день до 18.00. У старших дітей за віком виховують чуйність та душевне тепло до молодших. У молодших дітей – повагу до старших, їх умінь і здібностей. Постійно створюються моральні ситуації з боку вихователів. Так, наприклад, моральність і доброта виявляється у діях старших: вони зав'язують шнурки і застібають гудзики молодшим. Якщо маленька дитина зупинилася на розгляді картинки, її не підштовхують, але одяг можуть перенести до місця спостереження дитини, тобто створюється психологічний комфорт для кожної окремої дитини, і вона перебуває у доброзичливій для себе атмосфері [21].

Ритмічність і режим дня. Ігри та заняття постійно чергуються. Головне – створити певний сприятливий для дитини ритм, який передбачав би гармонійне чергування організаційних і самостійних занять.

Ритмічність – це найважливіше в дитячому садку. Працівники вальдорфського дитячого закладу наполягають на *ритмічності життя*, а не на режимі, як прийнято в інших типових дитячих садках. Людина і природа живуть у певному життєвому ритмі, змінюються пори року, річні цикли, і день у садку так само підпорядкований особливому ритму, який відповідає дитячій природі й особливостям групи: 8.30–9.00; прийом дітей 9.00–9.05; привітання 9.00–10.25; сніданок 9.25–10.45; вільна гра (різні види діяльності залежно від дня тижня) 10.45–11.00; прибирання іграшок 11.00–11.30; ігри в колі, спів, гра на лірі, музично-ритмічна гра (хоровод): 11.30–12.40; підготовка до прогулянки, прогулянка 12.40–12.50; ігри, пальчикові ігри 12.50–13.10; казка 13.10–13.30; обід 13.30–13.40; збирання додому або сон 13.40–15.40; сон 15.40–16.00; полудень 16.00–17.00; вільна гра, індивідуальні заняття, прогулянка, збирання додому.

Інтер'єр групи. Невелике затишне приміщення, стіни пофарбовані у рожевий колір. Нижня частина стін має нефарбоване дерево. Меблі дерев'яні. В інтер'єрі немає прямих кутів, тому що кути у малечі викликають надто сильне переживання, негативно впливають на психіку. Кімната поділена за допомогою дерев'яних стояків на окремі куточки. На ці стояки діти можуть накинути кольорові хустинки і зробити ігрову кімнату за своїм дитячим розміром. У груповій кімнаті обов'язково є витвір мистецтва, вази, квіти відповідно до пори року. Дитина змалечку привчається цінувати красу й берегти її.

Іграшки, які використовують діти, обов'язково зшиті або зв'язані вручну: ляльки, тварини тощо. Вони приємні на дотик, не викликають напруження. У ляльок немає обличчя, що дає змогу бачити в них ті обличчя, які виникають в уяві й можуть змінюватися під час гри. Чим менш фіксовані іграшки, тим більшим є простір для дитячої фантазії, тим різноманітніше їх можна використовувати у грі. Для будівельних ігор дітям пропонують неоформлені, природної неправильної форми “блоки” з дерева (дощечки, палички), шишки, жолуді, мох. Принципово не використовуються кубики правильної геометричної форми, пластикові та залізні конструктори, іграшки із штучного матеріалу. Немає технічних іграшок: іграшкових комп'ютерів, машин, будівельних приладів та приборів тощо.

Для роздуму: якщо з ігрового середовища вилучають принципово технічні, сучасні дитячі комп'ютерні засоби, дитячі телефони, то як бути з тим, що у соціумі вирує інформаційна революція, яка спирається на інформаційні технології. У початковій школі вже почали використовувати інтерактивні дошки, інтерактивні підручники, низка уроків спирається на навчальні матеріали он-лайн, інтерактивні дитячі книжки. За таких обставин дитина не буде до цього підготовленою.

Більше того, здібності дитини можуть бути виявлені тільки у відповідній діяльності. Якщо у дитини не було спроб конструювати, грати із сучасними технічними приладами, то не можна говорити про наявні здібності дошкільника, неможливо спостерігати їх динаміку розвитку, якщо не використовуються діагностичні методики. У свою чергу виникає таке запитання: ми навмисно обмежуємо свободу дитини, її індивідуальний розвиток і самоактуалізацію, якщо ігрове середовище принципово не містить технічних іграшок? Тоді принцип гуманізації має граничну дію та не повністю втілюється у життя дитини, тому що *право дитини* на власний розвиток “технічного інтелекту” обмежено. Вальдорфський вихователь не може відповісти на запитання про дітей, які мають технічні здібності, тому що не спостерігає та не влаштовує ігрове середовище відповідними іграшками. А отже, у дошкільному віці ми не виявляємо та не зрощуємо технічний потенціал. Ми вже зараз маємо дефіцит “технарів”, а випускники шкіл не обирають технічні й інженерні спеціальності ВНЗ.

Для інформації: хлопчика (Р. Штайнера) змалечку цікавили тодішні технічні прилади: телеграф, телефон, електротехнічне обладнання станції. І навчатися він пішов за технічною спеціальністю [8].

Методика виховання, навчання, розвитку дитини. Основні методичні завдання – максимальне розкриття індивідуальних здібностей дитини, розквіт здатності до незалежного мислення та самостійності, але системної методики розвитку дитини Р. Штайнер не залишив. Останніми роками з'явилися перші методики раннього розвитку у вальдорфській школі від 0 до 7 років [13]. Методика має розділи. *Перший розділ.* Давайте знайомитися: вальдорфська педагогіка. *Другий розділ.* Вальдорфський дитячий садок (особливості першого періоду життя дитини; одна велика родина; ритм; гра; філософія гри та іграшки; на всі руки майстри; дружба з музами; свято дитячої душі; казка; мама, тато, я). *Третій розділ.* Вальдорфська педагогіка дома (дитині необхідна любов; моральні історії; загадка темпераменту; емоційний інтелект; зустрічі з прекрасним; іграшки й ігри; пізнавальні ігри; пальчикові та жестові ігри; прикладне мистецтво; господарча діяльність; робимо разом; прогулянка по-вальдорфськи; фізичний розвиток дитини, свята).

Іншими словами, суто дидактична частина, яка має призначення для вихователя з організації педагогічного середовища, обсягом 36 сторінок. Матеріал, який потрібно використовувати батькам – 104 сторінки, а це значно більше, ніж для вихователів. Виходячи із цього прикладу, вальдорфський дитячий заклад виконує допоміжну роль у розвитку дитини, а родина – провідну.

Для прикладу: базова програма розвитку дитини дошкільного віку надрукована на 430 сторінках [3]. А кожна окрема методика розвитку дитини має значно більшу кількість сторінок окремими виданнями, які студенти опановують роками у ВНЗ. У педагогічних університетах на спеціальності “Дошкільне виховання” за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавр навчаються студенти за денною формою 4 роки, та 5 років за заочною формою навчання.

Для довідки: сучасні методики розвитку дитини, які використовуються у типових дошкільних закладах, спираються на цілеспрямований вплив дорослих на розвиток активної мислинневої діяльності дітей, на формування уявлень про навколишнє життя, розвиток пізнавальних психічних процесів, допитливості та розумових здібностей на підставі цілеспрямованих дій у сферах життєдіяльності: “Природа”, “Культура”, “Люди”, “Я сам” за такими формами активності дитини, як: фізична, соціально-моральна, емоційно-ціннісна, пізнавальна, мовленнєва, художньо-естетична, творча [3, с. 160].

Антропософічна педагогіка заперечує тезу про ранню інтелектуалізацію, тенденцію починати інтенсивне навчання вже на 5–6 році життя, це може бути шкідливим для здоров’я дитини, забираючи сили, необхідні для формування фізичного тіла [6]. Антропософ Р. Штайнер обережно ставився до психофізичного ресурсу дитини, а отже, математику, читання, письмо категорично забороняє, та механічне запам’ятовування віршів, алфавіту, порядку чисел.

Принцип навчання – перш за все розвиток мимовільної, емоційної пам’яті як інтелектуальної основи дитини. Позитивні емоції, мимовільність дає можливість дитини із захватом розповідати напам’ять 30-хвилинне сказання про лицаря та супроводжувати пластичними *рухами*. Особливе значення для розвитку дитини мають рухи.

Головним засобом навчання кожної дитини є приклад педагога та приклад старших дітей у групі. Гра, художня діяльність, трудова діяльність безпосередньо сприяють навчанню, але якщо дитина виявила інтерес і бажання до неї.

Заняття з евритмії в дитячому садку проходять у формі захопливої історії, яка розповідається вихователем і супроводжується рухами всіх учасників. Наслідуючи рухи педагога, діти перевтілюються в образи різних рослин і тварин, проживають явища природи, імітують діяльність людей. Евритмія являє собою мистецтво руху, що виражає закономірності поетичного й музичного в русі та просторі. Евритмія з’єднує сам рух і образ, створений на підставі музичних тонів, звуків мови або більш складних форм – музичних творів, віршів та інших явищ навколишнього світу. Заняття евритмією сприяють розвитку крупної та дрібної моторики, спритності, координації рухів, відчуття рівноваги, просторової орієнтації. Після заняття у дітей поліпшується емоційний стан, вони стають більш дружелюбними і вільними у фантазії та творчих ідеях.

Ігри. Вільні ігри займають значне місце у житті дитини, вони повторюють сцени з повсякденного життя. Вихователь заздалегідь заготовлює ігровий матеріал: шматки тканини, хустки, дощечки, природні матеріали. За допомогою фантазії діти перетворюють ігровий матеріал у вертоліт, пароплав, паровоз, та постійно їх трансформують.

Коло – це музично-ритмічна гра, основним матеріалом якого є народні пісні, забавки, вірші. У колі є: спів, танець, рухливі і пальчикові ігри, пантоміма, читання віршів вголос. Теми кіл – це пори року, народні свята, навколишня природа, сезонні роботи та ремесла.

У колі є певний порядок: пісеньки та забавки змінюють один одного у певній послідовності, яку вихователі намагаються не порушувати. Це дає дітям змогу відчувати себе впевненіше в колі та легше запам’ятати його. Одне коло проводиться щодня протягом місяця. Поступово діти вивчають всі пісні та вірші й починають співати і декламувати разом з вихователем. До кінця місяця майже всі знають все коло напам’ять, але продовжують із задоволенням брати в ньому участь, адже коло – це завжди жива гра, а не пуста заучування.

Дрібна моторика рук дитини. Вихователь пропонує різні види рукоділля та систему пальчикових ігор.

Малювання. Гра з фарбами – сутність заняття для молодших школярів. Такі заняття вчать дитину знаходити власні рішення без опори на зразок. Спеціальні технічні навички малювання методика з малювання не дає. Наприклад, чистота, точність, здатність до передачі певного змісту належать до сфери малювання геометричного орнаменту і не мають нічого спільного з творчим малюванням [19; 20]. У дітей розвивається творчий потенціал через художню гру фарб, через вільне експериментування з квітами та відтінками, через форми, що поступово виникають із кольору.

Малювання є важливою подією, за думкою Р. Штайнера та ключем до емоційного розуміння мистецтва. На заняттях з малювання діти використовують три природних кольора: червоний, синій, жовтий. Молодші дошкільники розважаються із фарбами. Старшим дошкільникам пропонують теми малюнків або малювання за задумом. Завершені роботи не обговорюються. Вихователь разом з дітьми радіє тому, “що можуть фарби”.

Ліплення. Для занять використовують пофарбований віск або пластичну глину. Діти спостерігають за діями вихователя, а потім відтворюють те, що їх надихнуло. Готові дитячі вироби експонуються.

Для занять ліпленням використовується натуральний незабарвлений бджолиний віск. До заняття віск знаходиться у теплі. Теплий віск м'який і ароматний, що сприятливо впливає на тактильну і теплову чутливість. На заняттях діти вчаться ліпити із цілого шматка, як це роблять справжні скульптори. Такий підхід дає змогу спостерігати дитині зміну форми від простої грудочки до визначеного об'єкта. Тему для ліплення діти обирають за власним бажанням, жодних обмежень тут немає. Одні ліплять дерева і птахів, а інші – космічні кораблі. Вихователь не робить зауваження дітям, а лише допомагає, якщо про це просить сама дитина, тому головне в таких заняттях – це самовираження і радість творчості. Та й ніколи робити зауваження, адже вихователь зайнятий своєю роботою – він теж захоплено ліпить мишку або будиночок, тим самим забезпечуючи неодмінну умову – власний дорослий приклад.

Для інформації. Для вихователя, який працює з дітьми 4-го року життя, у типових дошкільних закладах є заздалегідь зафіксовані показники прояву художньо-естетичної активності дитини; “...відображає у малюнках, ліпленні <...> рослини, тварини, явища природи, використовує для цього різний матеріал, вдається до різних способів та прийомів відображення” [3, с. 164]. Щоб цього досягти, вихователю необхідно розвивати відчуття ритму в кольорах та лініях; удосконалювати вміння дитини за допомогою ліній (прямих, ламаних, горизонтальних, вертикальних, кривих, дугоподібних), кольору і форми створювати виразні композиції [11, с. 145]. А це означає, що вихователь цілеспрямовано планує тематику з образотворчого мистецтва: листочки, доріжка, струмочки, сонечко, квіти, яблука, повітряні кульки, вишеньки, дощик з хмарами, крап-крап тощо. У ліпленні з дітьми 4-го року життя планують такі теми занять, як: кукурудзяні палички, олівці, цукерки, кульки, горішки, вишеньки, коржики, котлетки, бублики [11]. Наприклад, для дітей 5–6 (7) років зазначено, що дитина “передає свої враження від рукотворного світу різними видами мистецької діяльності <...> володіє необхідними технічними прийомами для передачі своїх почуттів у малюнку, ліпленні...” [3, с. 257].

Праця та самообслуговування. Діти вчаться готувати їжу, миють посуд, прибирають приміщення, працюють у саду на прикладі вихователя. Так, наприклад, у понеділок на сніданок блюдо, яке діти приготували власноруч: “мюслі”. Геркулес, запарений разом із родзинками, курагою, апельсинами, яблуками, бананами. У вівторок на обід: булочки. По вівторках садок самостійно місить тісто і пече здобу. Раз на тиждень вихователь разом з дітьми випікає невеличкі булочки. Млини для зерна – ручні. Дитина робить все своїми руками, спрямовує силу для досягнення результату та бере безпосередньо участь у процесі. Дітям демонструють всі етапи виготовлення хліба, від зерна до теплової обробки, і дають їм можливість особисто взяти участь за їх бажанням та потребою.

Мова і казка. Дітям пропонують слухати народні казки, які розповідає вихователь. Читати казки не бажано з боку вихователя. Діти слухають їх перед обідом або перед тим, як починають збиратися додому, їм подобається слухати одну й ту саму казку багато разів.

Вальдорфські свята – Різдво Христово, Масниця, Пасха, Восьме Березня, свято мами, свято тата, свято врожаю, свято ліхтариків, свято березки, свято випускників, Великдень, Трійця, осенини, ярмарок.

Вальдорфський педагог. “Суть виховання полягає у вихованні самого вихователя”, за думкою Р. Штейнера. Вальдорфський педагог – це спосіб життя, прагнення зрозуміти кожну дитину, розібратися у її можливостях, інтересах, бажаннях та щодня втілюючи тезу: дитина – це цілий космос, у якому існують усі діти Землі. Вихователю потрібно вміти володіти власними руками – шити ляльки, грати на музичних інструментах.

Центральним завданням для вальдорфського педагога є спостереження за дитиною, за її інтересами, вміти розвивати мислення, самостійність.

У вальдорфському дитячому садку, як стверджують керівники дошкільних закладів, абсолютно неможлива ситуація, коли вихователь кричить на дитину, робить щось несправедливе; неможливо уявити, коли дорослий говорить: “Йди зроби те, що я тобі кажу...”. Якщо вихователь бажає, щоб дитина робила, він надає тільки власний приклад. Безперечно, спільна діяльність – це геніальний вихователь.

Висновки. Вальдорфський дошкільний заклад працює за гуманістичною дошкільною парадигмою, суть якої – право дитини на свободу, індивідуальність, власний розвиток, самоактуалізацію, саморух у відповідних педагогічних умовах, які створює щодня вихователь. Вальдорфський дошкільний заклад втілює в життя головну ідею “поліпшення людини”, розквіт людини через добро й моральність. Але як бути з початком шкільного дитинства та із суворими вимогами початкової школи, з її державними стандартами після закінчення вальдорфського дошкільного закладу? Сучасна шкільна парадигма – знаннева-діяльнісна – має суттєві відмінності від зазначеної. Школа спирається на гуманізм, але як на принцип який існує поряд з багатьма іншими.

Як бути зі справжнім суспільством, де вирує безробіття, спостерігаються економічні спади та підйоми, де капіталізм як суспільний спосіб життя набирає обертів і людина повинна мати ті якості, здібності, знання, які найбільш відповідають цим обертам, інакше вона не виживе в нових суспільних умовах.

Вальдорфський дошкільний заклад, безперечно, має свою привабливість, але випускнику цього дитячого закладу треба пропонувати вальдорфську школу, а потім – вальдорфський університет/ коледж/ училище для завершення повного освітнього циклу.

Список використаної літератури

1. Абакшина Н.В. Організація навчально-виховного процесу у вальдорфській школі (Німеччина) / Н.В. Абакшина // Почат. школа. – 1993. – № 7. – С. 41.
2. Анцибор Є. Актуальність вальдорфської педагогіки в наш час [Електронний ресурс] / Євгенія Анцибор // Молода Просвіта. – 2011. – Режим доступу: http://molodaprosvita.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=179:2011-03-16-10-56-30&catid=20:2008-09-21-16-42-33&Itemid=105.
3. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку “Я у Світі” / наук. кер. та заг. ред. О.Л. Кононко. – 3-тє вид., випр. – К. : Світич, 2011. – 430 с.
4. Вальдорфская педагогика (Вальдорфская школа “Ступени”) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://stupeni.odessa.ua/publ/2-1-0-47>.
5. Вальдорфська освіта: у пошуках духовності й свободи [Електронний ресурс] / К. Тищенко // Українська правда життя – 2011. – Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/society/2011/01/11/70089/>.
6. Передерій О.Л. Вальдорфська педагогіка як цілісна система навчання, виховання та розвитку особистості : зб. наук. пр. [Електронний ресурс] / О.Л. Передерій // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – КПУ : Запоріжжя. – 2012. – № 23 (76). – С. 152–159. – Режим доступу: http://www.nbuiv.gov.ua/portal/soc_gum/pfto/2012_23/files/P2312_22.Pdf.
7. Вентцель К. Теория свободного воспитания и идеальный детский сад / К. Вентцель. – М., 1995.
8. Коваленко О. Піщані шкільні фортеці Рудольфа Штайнера / О. Коваленко // Освіта України. – 2012. – 17 вересня. – № 38 (1307). – С. 16.
9. Кондратенко Т.Д. Обучение старших дошкольников / Т.Д. Кондратенко, В.К. Котырло, С.А. Ладывир. – К. : Рад. школа. – 1986. – 152 с.
10. Концепція проекту “Вальдорфська педагогіка в Україні” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://argo1.com.ua/7.Htm>.
11. Малайко. Програма виховання дітей дошкільного віку / відп. ред. З.П. Плохій. – К., 1991. – 198 с.
12. Мальцева А. Асоціація вальдорфських ініціатив в Україні (вальдорфська педагогіка) / А. Мальцева // Шкільний світ. – 1999. – № 11(43). – Червень.
13. Методика раннего развития Вальдорфской школы. От 0 до 7 лет [Электронный ресурс] // Серия: развивающие методики. – Изд-во Эксмо, 2009. – 224 с. – Режим доступа: <http://www.babylessons.ru/knigi-metodiki-razvitiya-valdorfskaya-shkola/>.
14. Міжнародна асоціація підтримки Вальдорфської педагогіки : збірник наук. праць [Електронний ресурс] // Вісник психології і педагогіки. – 2012. – Режим доступу: http://www.psyh.kiev.ua/Міжнародна_асоціація_підтримки_Вальдорфської_педагогіки.
15. Штайнер Р. Искусство воспитания: методика и дидактика / Р. Штайнер. – М. : Парсифаль, 1996. – 176 с.
16. Штайнер Р. Общее учение о человеке как основа педагогики / Р. Штайнер. – М. : Парсифаль, 1999. – 399 с.
17. Штайнер Р. Педагогика, основанная на познании человека / Р. Штайнер. – М. : Парсифаль, 1996. – 129 с.
18. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ruswaldorf.ru/article_besedi.htm.
19. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://waldorfsad.spb.ru/art.htm>.
20. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://waldorfsad.spb.ru/waldorf_smirn.htm/.
21. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_arhiv_pn_n2_2008_st_11/.
22. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://textbooks.net.ua/content/view/6067/49/>.

Стаття надійшла до редакції 09.08.2012.

Фунтикова О.А. Вальдорфский детский сад как попытка изменить к лучшему украинское общество

В статье представлена организация воспитательного процесса в современных вальдорфских дошкольных заведениях, которые ныне действуют на территории Украины. Вальдорфский детский сад работает в контексте взглядов антропософа Р. Штайнера. Организация воспитательного процесса в детском саду отражает основы антропософической педагогики, которые не совпадают с действующими государственными стандартами дошкольного образования.

Ключевые слова: *вальдорфский детский сад, антропософическая педагогика, свободное воспитание ребенка.*

Funtikova O. Waldorf kindergarten as an attempt improve on Ukrainian society

The article analyzes the organization of education in Waldorf kindergarten. In Ukraine today work Waldorf kindergartens. This pedagogical basis of P. Steiner. The content of the knowledge and skills of children do not coincide with the State standards of pre-school education.

Key words: *Waldorf kindergarten, free education of the child, the pedagogy of anthroposophy.*